125-LECIE KRAKOWSKIEJ ROMANISTYKI

Le passé et le présent: rencontre des idées – Przeszłość i teraźniejszość: spotkanie idei to tytuł międzynarodowej konferencji naukowej, zorganizowanej w dniach 29–30 maja 2017 przez Instytut Filologii Romańskiej UJ dla uczczenia 125. rocznicy powołania na Uniwersytecie Jagiellońskim Katedry Filologii Romańskiej, będącej dziś najstarszą jednostką studiów romanistycznych w Polsce. W dwudniowych obradach, prowadzonych w Auditorium Maximum i Collegium Maius, wzięło udział blisko siedemdziesięcioro naukowców z kilkunastu krajów świata. Trzy równoległe sesje obejmowały zagadnienia dotyczące literaturoznawstwa, translatoryki i językoznawstwa francuskiego oraz frankofońskiego. Wśród prelegentów, których wystąpienia zaplanowano w sesji plenarnej, znaleźli się wybitni romaniści z Francji i Belgii: prof.prof. Gilles Siouffi (Paris IV – Sorbonne), Charles Mazouer (Bordeaux III), Michel Braud (Pau) oraz Paul Aron (ULB Bruxelles). Problematyka poruszana podczas konferencji, zarysowana interdyscyplinarnie i wielowątkowo, zaowocowała wieloma interesującymi i naukowo odkrywczymi analizami, interpretacjami i dyskusjami. Warto podkreślić, że toczone w języku francuskim obrady przyciągnęły wielu słuchaczy, w tym sporą grupę studentów i doktorantów.

Konferencję otworzyło przemówienie rektora UJ prof. Wojciecha Nowaka, który zwrócił uwagę na istotny wymiar współdziałania, wymiany intelektualnej i kulturalnej między Francją i Polską, a także na wspólne tradycje naukowe łączące uniwersytety obu krajów. W otwarciu przedsięwzięcia udział wzięli konsul Republiki Francuskiej Frédéric de Touchet, delegat rządu regionu Walonia-Bruksela Franck Pezza, przewodniczący Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich prof. Wiesław Banyś z Uniwersytetu Śląskiego oraz dziekan Wydziału Filologicznego UJ prof. Elżbieta Górska. Dyrektor Instytutu Filologii Romańskiej UJ prof. Wacław Rapak przypomniał historię studiów romanistycznych na Uniwersytecie Jagiellońskim, którą warto w tym miejscu przytoczyć.

Plakat konferencji

Język francuski pojawił się w dydaktyce uniwersyteckiej już w XVII wieku, a w 1811 roku powołana została Katedra Języka i Literatury Francuskiej na Wydziale Filozoficznym UJ, którą do roku 1819 kierował ksiądz Piotr Boucher, doktor filozofii Sorbony. Po jego śmierci nauczanie języka francuskiego miało charakter praktyczny, prowadzono warsztaty przekładowe, chociaż co pewien czas pojawiały się również wykłady z literatury francuskiej. W latach 80. XIX wieku z inicjatywy Victora Ciechomskiego wprowadzony został poszerzony program nauczania języka francuskiego, co w konsekwencji doprowadziło do powołania samodzielnej katedry romanistyki na Wydziale Filozoficznym UJ.

Historia romanistyki we współczesnym rozumieniu, obejmującej badania naukowe nad kulturą francuską i dydaktykę języka francuskiego, rozpoczęła się na UJ w 1892 roku, razem z powstaniem Katedry Filologii Romańskiej. Na jej pierwszego profesora został mianowany Maksymilian Kawczyński, który doktoryzował się na uniwersytecie w Lipsku jako germanista, natomiast później rozszerzył swoje zainteresowania badawcze i w roku 1887 uzyskał habilitację z filologii romańskiej na podstawie rozprawy *Essai comparatif sur l'origine et l'histoire des rythmes*. Po objęciu funkcji kierownika utworzonego w 1898 roku Seminarium Filologii Romańskiej rozpoczął regularne wykłady z historii literatury francuskiej i włoskiej oraz literatury porównawczej. Prowadził także zajęcia z językoznawstwa romańskiego, które obejmowały gramatykę opisową i historyczną kilku języków romańskich. Zapoczątkował tym samym erę romanistów *sensu largo*, łączących w swych badaniach i dydaktyce uniwersyteckiej tematykę literacką i językoznawczą. W czasie jego pracy na UJ powstała pierwsza w Polsce biblioteka romanistyczna, z najstarszymi wpisami do katalogu datowanymi na 1897 rok.

Kolejną ważną dla krakowskiej romanistyki postacią był Stanisław Stroński. Po

Obrady poprowadził dyrektor Instytutu Filologii Romańskiej UJ prof. Wacław Rapak

studiach pod kierunkiem prof. Edwarda Porębowicza we Lwowie i prof. Wilhelma Meyera-Lübkego w Wiedniu i na Sorbonie habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim w 1909 roku. Od tego czasu, z kilkuletnią przerwą w okresie wojny, prowadził wykłady poświęcone literaturze francuskiego średniowiecza. Oprócz działalności naukowej i dydaktyki uniwersyteckiej położył podwaliny pod przyszłą kadrę naukową Katedry. W 1911 roku doktoryzował Małgorzatę Rongier, a w roku 1913 Władysława Folkierskiego. Pracował na Uniwersytecie Jagiellońskim do 1921 roku, po czym poświęcił się pracy polityka i publicysty. Przez pewien czas wykładał również na KUL.

Jego następcą był właśnie Władysław Folkierski, który habilitował się w roku 1919, został mianowany najpierw na docenta, rok później, w 1920 roku, na profesora nadzwyczajnego, a w roku 1929 na profesora zwyczajnego Uniwersytetu Jagiellońskiego. W latach 1920–1937 był dyrektorem Seminarium Filologii Romańskiej oraz kierownikiem I Katedry Filologii Romańskiej. Był także promotorem prac doktorskich kilku wybitnych romanistów, w tym Marii Malkiewicz-Strzałkowej, która po wojnie była blisko związana z krakowską romanistyką, oraz Mieczysława Brahmera, zajmującego się literaturą porównawczą oraz francusko-włoskimi związkami kulturalnymi. W czasie wojny, podobnie jak Stanisław Stroński, Folkierski wejdzie w skład Rządu RP na Obczyźnie.

W roku 1921 w ramach administracyjnych Seminarium została utworzona II Katedra Filologii Romańskiej, którą objął prof. Stanisław Wędkiewicz, romanista-językoznawca. Według jego słów Seminarium dzieliło się wówczas na oddział językoznawstwa i starej literatury romańskiej oraz na oddział literatur romańskich, którym kierował prof. Folkierski. Profesor Wędkiewicz kierował II Katedrą w latach 1921–1934. Jego zainteresowania naukowe i dydaktyka obejmowały praktycznie większość języków romańskich i dotyczyły nie tylko problematyki językoznawczej, ale także literackiej, kulturowej i kontaktów językowych.

W okresie międzywojennym studia romanistyczne cieszyły się dużym zainteresowaniem studentów, którzy, studiując filologię romańską, mieli możliwość poznania także innych języków romańskich na lektoratach języków włoskiego, hiszpańskiego, rumuńskiego. Po odejściu z Uczelni profesorów Wędkiewicza, Folkierskiego i Brahmera Katedrę objął w latach 1937–1938 prof. Stefan Glixelli, który po kilku miesiącach zmarł. W czasie drugiej wojny światowej sytuacja krakowskiej romanistyki stała się bardzo trudna. Z grona przedwojennych pracowników w Krakowie przebywali jedynie dr Maria Malkiewicz-Strzałkowa i dr Zbigniew Gierczyński, a także lektor języka francuskiego Henri Bernard. Doktor Maria Malkiewicz-Strzałkowa przez trzy lata uczestniczyła w tajnym nauczaniu. Należy podkreślić, że mimo licznych przeciwieństw i groźby aresztowania udało się jej ocalić dużą część księgozbioru romańskiego.

Niedługo po zakończeniu wojny, w 1945 roku uruchomione zostały studia romanistyczne. Wrócił do Krakowa prof. Wędkiewicz, współpracował z katedrą prof. Brahmer. Zajęcia z gramatyki porównawczej języków romańskich prowadził prof. Jerzy Kuryłowicz, który wypromował w 1950 roku dr. Witolda Mańczaka.

Fot. Anna Wojnar

W dwudniowej konferencji z okazji 125. rocznicy powołania na UJ Katedry Filologii Romańskiej wzięło udział blisko siedemdziesięcioro naukowców z kilkunastu krajów świata

Romanistyka utrzymywała swój przedwojenny charakter, oferując nie tylko studia z literatury i języka francuskiego, ale także z literatury włoskiej, hiszpańskiej i rumuńskiej. W 1950 roku kierownictwo Katedry objął prof. Zygmunt Czerny. W czasie jego kadencji studia romanistyczne przeszły kilka reform, by ostatecznie w roku akademickim 1954/1955 wyłonić pięcioletni

Zgromadzonych gości powitała dziekan Wydziału Filologicznego UJ prof. Elżbieta Górska

system studiów, który – pomijając lata 70., kiedy na kilka lat wprowadzono studia czteroletnie – przetrwał aż do obecnie obowiązującego dwustopniowego systemu bolońskiego. W tym okresie okrzepła także kadra pracowników naukowych i lektorów. Po przejściu na emeryturę prof. Czernego, w 1961 roku kierownictwo objęła prof. Maria Strzałkowa. Sprawowała tę funkcję po raz pierwszy do 1970 roku, a zatem do momentu wprowadzenia na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego struktury instytutowej.

Instytut Filologii Romańskiej, który kontynuuje tradycje, kolejno, Katedry Filologii Romańskiej i Seminarium Filologii Romańskiej, istnieje więc pod tą nazwą od 1970 roku. Początkowo obejmował trzy zakłady: Językoznawstwa Romańskiego, Literatur Romańskich i Metodyki Nauczania Języka Francuskiego. W latach 1970–1974 Instytutem kierował prof. Mańczak, a następnie na krótko kierownictwo przejęła ponownie prof. Strzałkowa.

W latach 70. nastąpił zauważalny rozwój studiów romanistycznych. Tworzyła się liczniejsza kadra pracowników naukowych i lektorów. Oprócz zdecydowanie zwiększonych limitów przyjęć na studia romanistyczne (filologia francuska) w latach 70. powstały kolejno odrębne programy studiów italianistycznych, iberystycznych i rumunistycznych. Uczeń prof. Czernego dr Stanisław Widłak doprowadził do powstania Zakładu Italianistyki, który po kilku latach przekształcił się w Zakład Italianistyki i Rumunistyki. Z inicjatywy prof. Marii Strzałkowej uczennica prof. Stefanii Ciesielskiej-Borkowskiej dr Teresa Eminowicz walnie przyczyniła się do powstania Zakładu Filologii Hiszpańskiej. Niemal trzydzieści lat później, w roku 2008, dzięki staraniom prof. Jerzego Brzozowskiego powstała filologia portugalska (luzytanistyka). Warto podkreślić, że Zakład Filologii Portugalskiej i Przekładoznawstwa UJ został uhonorowany tytułem Katedry Instytutu Camõesa. Kilka lat później, wraz z przywróceniem studiów rumunistycznych w naszym Instytucie, powstał osobny Zakład Rumunistyki, którym kieruje od początku dr hab. Kazimierz Jurczak.

Po śmierci prof. Strzałkowej Instytutem kierowali kolejno profesorowie: Stanisław Widłak (1975–1981 oraz 1987–1991), Urszula Dąmbska-Prokop (1981–1987 oraz 1991–1992), Marcela Świątkowska (1992–2002), Teresa Eminowicz-Jaśkowska (2002–2005), Anna Bochnak (2005–2008), Regina Bochenek-Franczak (2008–2012), Roman Sosnowski (2012–2016). Obecnie funkcję dyrektora Instytutu Filologii Romańskiej UJ pełni prof. Wacław Rapak.

Dziś Instytut Filologii Romańskiej to największa jednostka Wydziału Filologicznego. Zatrudnia 74 osoby, w tym 19 samodzielnych pracowników naukowych. Studenci filologii francuskiej, włoskiej, hiszpańskiej, portugalskiej i rumuńskiej kształcą się na trzyletnich studiach licencjackich oraz na dwuletnich studiach drugiego stopnia. W roku akademickim 2017/2018 w murach nowego i bardzo dobrze wyposażonego budynku Collegium Paderevianum II, oddanego do użytku w 2015 roku, studiować będzie sześciuset studentów.

Warto też odnotować, że od momentu powstania IFR trwa bardzo intensywna i szeroka współpraca z uczelniami zagranicznymi z krajów obszaru romańskiego, nie tylko europejskimi, ale także z Ameryki Łacińskiej. Współpraca dotyczy wymian pracowników naukowych, prowadzenia programów badawczych, wymiany studentów w ramach programów międzynarodowych (dawniej TEMPUS i CEEPUS, a obecnie ERASMUS) oraz publikacji naukowych. W ramach działalności naukowej Instytutu wydawane są czasopisma: „Romanica Cracoviensia" (założycielką była prof. Marcela Świątkowska, a redaktorem naczelnym jest od roku prof. Wacław Rapak), „Między oryginałem a przekładem" (założycielką była prof. Jadwiga Konieczna-Twardzikowa, redaktorem naczelnym jest prof. Jerzy Brzozowski) oraz „Studia Iberystyczne" (założycielką była prof. Teresa Eminowicz-Jaśkowska, redaktorem naczelnym jest dr hab. Anna Sawicka). W Instytucie działają również koła naukowe studentów poszczególnych specjalizacji, studenckie czasopismo naukowe „Roman" oraz studencka romanistyczna grupa teatralna La Compagnie de Théâtre Francophone „Les Capricieuses", kontynuatorka sięgającej lat 70. ubiegłego wieku tradycji studenckich trup teatralnych.

Auditorium Maximum; 29 maja 2017

Fot. Anna Wojnar

Jakub Kornhauser
Instytut Filologii Romańskiej